

تأثیر اعتماد اجتماعی بر کیفیت زندگی دانشجویان دانشگاه آزاد بروجرد

لیلا عظیمی^۱

تاریخ پذیرش: ۹۲/۲/۳۰

تاریخ تصویب: ۹۲/۷/۵

چکیده

کیفیت زندگی از مفاهیمی است که امروزه مورد توجه بسیاری از جامعه‌شناسان قرار گرفته است تا آنجا در عرصه بین‌المللی هر سال کشورها و شهرها را با توجه به شاخص‌های طراحی شده برای این مفهوم رتبه‌دهی می‌کنند و به جهانیان ارایه می‌دهند. با مطالعه و ارزشیابی کیفیت زندگی، زمینه برنامه‌ریزی‌های فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی هر چه بیشتر فراهم می‌آید و بدین گونه جامعه هر چه سریع‌تر می‌تواند خود را با شرایط مورد نیاز هماهنگ و هم‌نوا سازد. در پی تلاش‌های به عمل آمده و تحقیقات صورت گرفته، جامعه‌شناسان در پی آن هستند تا چارچوب‌ها و روش‌های مناسب بیشتری در این خصوص طراحی نمایند.

این تحقیق بر آن است تا به بررسی سرمایه اجتماعی دانشجویان و تأثیر آن بر کیفیت زندگی بپردازد. روش تحقیق به صورت پیمایشی بوده و اطلاعات به طور میدانی و به وسیله پرسشنامه جمع‌آوری شده است. نوع نمونه‌گیری به صورت تصادفی و به روش طبقه‌بندی متناسب بوده و تعداد حجم نمونه ۳۹۱ دانشجوی دختر و پسر در سال ۱۳۸۹ می‌باشد.

یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد که فرضیه اول بین شاخص اعتماد به نهادهای اجتماعی و کیفیت زندگی تفاوت معناداری در سطح اطمینان ۹۵ درصد وجود دارد و فرضیه تحقیق مورد قبول واقع شده است. در فرضیه دوم مشخص شد که بین اعتماد تعمیم یافته و کیفیت زندگی تفاوت معناداری در سطح اطمینان ۹۵ درصد وجود ندارد و فرضیه تحقیق مورد رد شده است. اما بین دو متغیر اعتماد بین شخصی و کیفیت زندگی تفاوت معناداری در سطح اطمینان ۹۵ درصد وجود دارند و فرضیه تحقیق مورد قبول

^۱ - دکترای جامعه‌شناسی، استادیار گروه علوم تربیتی، دانشگاه آزاد اسلامی بروجرد، ایران. azimi.leila^{۵۲۱}@gmail.com

شده است. رگرسیون چند متغیره نشان داد که در مجموع ۱۴ درصد از واریانس کیفیت زندگی را توانسته اند تبیین نمایند.

کلید واژه : اعتماد اجتماعی / کیفیت زندگی / دانشجویان دانشگاه آزاد بروجرد

بیان مسأله

پژوهش‌های مربوط به کیفیت زندگی به عنوان مبحثی جدید در مطالعات جامعه‌شناسی طی چهار دهه آخر قرن بیستم در بسیاری از کشورها مطرح شده است. بسیاری از جوامع با اندازه‌گیری و مقایسه کیفیت زندگی در سطوح ملی، منطقه‌ای و حتی بین‌المللی توانسته‌اند تصاویر گویا و عینی از موفقیت و شرایط زندگی در جوامع خود به دست دهند و بدان وسیله زمینه را برای مطالعات بیشتر و جامع‌تر فراهم آورند. همین‌طور، با مطالعه و ارزشیابی کیفیت زندگی، زمینه برنامه‌ریزی‌های فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی هر چه بیشتر فراهم می‌آید و بدین‌گونه جامعه هر چه سریع‌تر می‌تواند خود را با شرایط مورد نیاز هماهنگ و هم‌سازد. در پی تلاش‌های به عمل آمده و تحقیقات صورت گرفته، جامعه‌شناسان در پی آن هستند تا چارچوب‌ها و روش‌های مناسب بیشتری در این خصوص طراحی نمایند.

گرچه عوامل مختلفی در تغییرات مربوط به کیفیت زندگی دخیل است، ولی هدف اصلی در این گونه تحقیقات افزایش سطح زندگی و پیشرفت اقتصادی و اجتماعی شناخته شده است. گرچه امروزه زمینه توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جوامع به دنبال گسترش شبکه‌های ارتباطی افزایش یافته است، لیکن تعادل معقولی در این زمینه تا جایی که به توسعه به معنای عام آن مربوط می‌شود، در ایران نیز این موضوع کمتر مورد توجه قرار گرفته است و در بسیاری از مناطق و حوزه‌ها از جمله دانشگاه‌های مختلف ایران کمتر به چشم می‌خورد.

به علاوه، اعتماد اجتماعی به عنوان یکی از شاخص‌های سرمایه اجتماعی از مفاهیم جدیدی است که امروزه در بررسی‌های اقتصادی و اجتماعی جوامع توسعه یافته مطرح شده است. طرح این رویکرد در بسیاری از مباحث اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی، نشان دهنده اهمیت نقش ساختارها و روابط اجتماعی بر متغیرهای اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی است.

ولکاک و نارایان، به این نکته اشاره دارند که در حالی که مطالعه اهمیت اعتماد اجتماعی قدمت زیادی دارد، اولین استفاده از اصطلاح «سرمایه اجتماعی» به همان شکلی که امروزه استفاده می‌شود، به اثر لیدا جی هانیفان، رئیس شورای مدارس ویرجینیای غربی در ۱۹۱۶ برمی‌گردد. پس از وی این اصطلاح برای چندین دهه ناپدید و سپس به شکل مستقل چندین مرتبه در دهه‌های ۱۹۵۰، ۱۹۶۰، ۱۹۷۰، در آثار کسانی همچون جین جاکوبز و گلن لوری (۱۹۷۷)، ظاهر شد با این وجود ویژگی‌های بنیادی و واقعی مفهومی‌سازی و تعریف سرمایه اجتماعی، در دهه‌ی ۱۹۸۰ در آثار سه نظر پرداز پیر بوردیو، جیمز کلنن و رابرت پاتنام به وجود آمد (ولکاک و نارایان، ۲۰۰۰، ص ۲۲۹-۲۲۸).

اولین توضیح و تفسیر یکپارچه سرمایه اجتماعی توسط پیربوردیو در ۱۹۷۲ انجام شد. در دهه ۱۹۸۰ جیمز کلنن فصل مهمی از کتاب «بنیانهای نظریه اجتماعی» خود را به بحث سرمایه اجتماعی اختصاص داد و در سراسر کتاب نیز به توضیح عناصر و اجزای آن پرداخت. در دهه ۱۹۹۰ مفهوم سرمایه اجتماعی توسط بانک جهانی (که یک برنامه تحقیقاتی را به آن اختصاص داد) و کتاب بولینگ تنهای رابرت پاتنام معتبر شد (۲۰۰۷، ۲).

اهمیت و ضرورت تحقیق

مفهوم اعتماد اجتماعی به عنوان یکی از شاخص‌های سرمایه اجتماعی، مفهومی کلیدی در ادبیات جامعه‌شناسی جدید است که در حوزه‌ی اجتماع، چه زمانی که صرفاً وجود نامرئی آن احساس می‌شد و چه اکنون که به شکلی منسجم با نام سرمایه اجتماعی شناخته می‌شود، از اهمیت فوق‌العاده‌ای برخوردار می‌باشد و با روند فعلی در آینده‌ی نزدیک به مهم‌ترین مفهوم علوم اجتماعی و تئوری‌های توسعه تبدیل خواهد شد.

به علاوه، هدف از کیفیت زندگی (QOL) فراهم کردن ابزاری برای توسعه اجتماعی است که بتواند شاخص‌های کلیدی را که می‌برد نشان دهد و شامل ابعاد محیطی، سلامت، اقتصادی و اجتماعی است. شاخص کیفیت زندگی برای ارزیابی مسایل کلیدی به طور مکرر که بر مردم تأثیرگذار است به کار می‌رود.

بحث عمومی در مورد چگونگی گسترش کیفیت زندگی در اجتماع مشارکت کننده هدف نشان دادن عواملی است که بر شرایط زندگی و کاری افراد تأثیرگذار بوده است.

دانشجویان مهم‌ترین سرمایه‌های انسانی و آینده‌سازان جامعه هستند. آگاهی و اطلاع از میزان سرمایه اجتماعی آنان و دانستن نوع ارتباط آن با نحوه‌ی تعریف و برداشت آنان و از جنبه‌های اجتماعی زندگی خویش برای هر نوع برنامه‌ریزی اجتماعی و فرهنگی آنان لازم و ضروری است. سازمان‌های دانشگاهی و علمی با استفاده از این تحقیق می‌توانند با بالابردن سطح زندگی دانشجویان به بهبود عملکرد علمی و تولید علم کمک شایانی نمایند.

اهداف تحقیق

هدف از این بررسی سطح اعتماد اجتماعی دانشجویان و تأثیر آن بر کیفیت زندگی آنهاست. با ارائه و تحلیل شاخص‌های مختلف جامعه‌شناسانه، چگونگی کیفیت زندگی و تصویری از آن مستفاد می‌گردد.

اهداف کلی تحقیق

هدف کلی پژوهش حاضر عبارت است از:

۱- بررسی اعتماد اجتماعی بر کیفیت زندگی دانشجویان

اهداف جزئی تحقیق

اهداف جزئی پژوهش به قرار زیر می‌باشد:

۱. شرح و بسط مفهوم سرمایه اجتماع و کیفیت زندگی و رویکردهای نظری، (در تعریف نظری مفهوم) و اینکه این مفهوم چه نیازهایی را پاسخ می‌دهد.

۲. چگونگی سنجش مفهوم سرمایه اجتماعی و کیفیت زندگی و بررسی شاخص‌های بومی آن

۳. آرایه راه‌کارهای ارتقای اعتماد اجتماعی و کیفیت زندگی برای دانشجویان

۴-۱- سؤال‌های تحقیق

بهترین راه بررسی علمی و نظام‌مند یک موضوع، تقلیل آن به سؤال یا پرسش‌های قابل تحقیق است و به دو صورت سؤال‌های اصلی و جزئی ارائه می‌شود.

در این تحقیق تلاش و سعی می‌کنیم به پرسش‌های زیر پاسخ دهیم:

سؤال اصلی تحقیق

اعتماد اجتماعی چه تأثیری بر کیفیت زندگی دانشجویان دارد؟

سؤال‌های فرعی تحقیق

اعتماد تعمیم یافته به عنوان یکی از متغیرهای سرمایه اجتماعی بر کیفیت زندگی دانشجویان چه تأثیری دارد؟

اعتماد بین شخصی به عنوان یکی از متغیرهای سرمایه اجتماعی بر کیفیت زندگی دانشجویان چه تأثیری دارد؟

اعتماد به نهادها به عنوان یکی از متغیرهای سرمایه اجتماعی بر کیفیت زندگی دانشجویان چه تأثیری دارد؟

متغیرهای جنسیت، رشته‌های تحصیلی با کیفیت زندگی دانشجویان چه رابطه‌ای دارد؟

پیشینه تحقیق

رفیع پور (۱۳۷۳) در تحقیق اعتماد و آنومی، آنومی یا آشفتگی اجتماعی در زمینه پتانسیل آنومی در شهر تهران شرط اساسی برای یک جامعه سالم را اعتماد اجتماعی متقابل بین اعضا و بین مردم و مسؤولین جامعه می‌داند. به طوری که وقتی اعتماد اجتماعی کاهش می‌یابد، میزان دزدی و انحرافات افزایش می‌یابد. در چنین جامعه‌ای همه اعضا به هم کلک خواهند زد. لذا باید شرایطی را ایجاد کرد که از نظر اعضای جامعه، رفتار صادقانه مقرون به صرفه باشد.

در این تحقیق برای سنجش اعتماد اجتماعی از دو معرف اعتماد به مردم و اعتماد به مسؤولین استفاده شده است. همچنین نویسنده نتایج این سنجش را با تحقیقات مشابه در سال‌های قبل مورد مقایسه قرار داده است. نتایج تحقیق نشان داد بین سطح تحصیلات و وضعیت اقتصادی با اعتماد رابطه قوی و منفی وجود دارد. به طوری که افراد با تحصیلات بالا و وضعیت اقتصادی بالا، اعتماد کمتری به مسؤولان داشته‌اند. اما متغیرهای سن، مدت اقامت در تهران با اعتماد رابطه معناداری را نشان نداده است.

امیرکافی، مهدی (۱۳۷۴) به اعتماد اجتماعی و عوامل مؤثر بر آن در پایان نامه کارشناسی ارشد اش پرداخته است. در این پژوهش برای سنجش اعتماد از معرف‌های صداقت، صراحت، سهیم کردن، تمایلات همکاری جویانه، اطمینان و اعتماد کردن استفاده شده است. متغیرهای مستقل این پژوهش عبارتند از: تعاملات اظهاری، سرمایه اجتماعی، امنیت، تعهد به یک رابطه، تعهد درونی، دگر خواهی، مقبولیت اجتماعی و متغیرهای پیشینه‌ای و خانوادگی.

این پژوهش با استفاده از روش مصاحبه انجام شده است. نمونه‌گیری براساس نمونه‌گیری با احتمال متناسب، و حجم نمونه ۲۱۰ نفر از شهروندان ۲۰ ساله و بالاتر می‌باشد. نتایج نشان داد که میزان اعتماد ۲۲ درصد از پاسخگویان کم، ۴۰ درصد متوسط و ۳۸ درصد زیاد می‌باشد. نتایج رابطه هیچیک از متغیرهای زمینه‌ای را با اعتماد اجتماعی معنادار نشان نمی‌دهد. همچنین تحلیل واریانس شغل، قومیت، محل تولد و جنس نیز روابط معناداری را با اعتماد نشان نمی‌دهد.

تاجبخش(۱۳۸۲) به بررسی نقش سرمایه اجتماعی در کارایی شوراهای محلی در ایران. وزارت کشور، پرداخت. در این پژوهش متغیر سرمایه اجتماعی با شاخص‌های زیر مورد سنجش قرار گرفت:

۱- آگاهی که شامل آگاهی افراد از مسائل و امور عمومی می‌گردد، از طریق موضوعاتی مانند دنبال کردن امور محلی یا ملی، زمان صرف شده برای شنیدن خبرها، اطلاع از چگونگی انتخاب شهردار، نام بردن حداقل دو عضو شورای شهر، نام رئیس شورای شهر، مدت انتخاب اعضای شورای شهر، نام شهردار، نام نماینده مجلس مورد سنجش قرار گرفته است.

۲- اعتماد که به دو صورت اعتماد اجتماعی و نهادی سنجیده شده است:

۲-۱- اعتماد اجتماعی: مانند اعتماد به مردم شهر، قرض دادن و قرض گرفتن از همسایه‌ها، رغبت به ضمانت مالی دیگران، تردید به قوانین و پیمان‌ها، استقبال از بردن همسایه مریض به بیمارستان، احساس امنیت در محله و اجازه دادن به غریبه برای استفاده از تلفن منزل.

۲-۲- اعتماد نهادی: این اعتماد از طریق اعتماد به نهادهای عمومی دیگر مانند آموزش و پرورش، بانک‌ها، شهرداری، پلیس، هلال احمر، وزارت کشاورزی، وزارت اقتصاد و دارایی، سازمان آب و برق، رادیو و تلویزیون، نمایندگان مجلس، شورای نگهبان، استانداری، وزارت دادگستری و همچنین از طریق اعتماد به شورای شهر مورد سنجش قرار گرفت.

روش این تحقیق پیمایش و ابزار گردآوری پرسشنامه بوده است. جامعه آماری ۳۲ شهر استان فارس بوده است. نتایج این تحقیق نشان داد بین سطح آگاهی و اعتماد اجتماعی رابطه مثبت وجود دارد، اما بین اعتماد نهادی با سطح آگاهی رابطه وجود ندارد. از طرف دیگر بین سطح آموزش و پایگاه اقتصادی با اعتماد نهادی و اجتماعی رابطه منفی قوی ملاحظه گردید. همچنین نتایج نشان داد اعتماد به نهادها رابطه مثبت و معناداری با مشارکت اجتماعی و سیاسی دارد.

پناهی(۱۳۸۶). در تحقیقی به تأثیر فناوری‌های جدید اطلاعات و ارتباطات (ict) بر سرمایه اجتماعی پرداخت. در این تحقیق از نظریات کلمن، پاتنام، هالپرن و بورديو استفاده شده است. روش

تحقیق پیمایشی و جمعیت آماری آن را دانشجویان دانشکده علوم اجتماعی دانشگاه علامه طباطبائی و دانشگاه فنی خواجه نصیرالدین طوسی تشکیل داده‌اند که ۳۸۸ نفر انتخاب شده‌اند. معرف‌های سرمایه اجتماعی عبارتند از بعد ساختاری و بعد کارکردی. بعد ساختاری با برقراری شبکه ارتباطی، عضویت و مشارکت در گروه‌ها و سازمان‌ها، تبعیت از هنجارها و قوانین و بعد کارکردی با اعتماد بین شخصی و اعتماد تعمیم یافته، به دست آوردن اطلاعات و حمایت، دسترسی به منابع مختلف سنجیده شده‌اند.

نتایج نشان داد در بعد ساختاری شاخص تبعیت از هنجارها و قوانین در میان دانشجویان از درصد بالایی برخوردار بوده است، در حالی که شاخص عضویت و مشارکت در گروه‌ها و سازمان‌ها نشان می‌دهد که دانشجویان فعالیت کمی در این زمینه‌ها داشته‌اند. در بعد کارکردی سرمایه اجتماعی نیز شاخص اعتماد بین شخصی و تعمیم یافته سطح بالایی را نشان می‌دهد. در مورد شاخص کسب اطلاعات و حمایت نتایج نشان داد که دانشجویان به راحتی حمایت و اطلاعات لازم را کسب می‌کنند. نتایج تحقیق نشان می‌دهد که سرمایه اجتماعی در بین دانشجویان از میزان بالایی برخوردار است.

فرخی (۱۳۸۵) به کیفیت زندگی عوامل مؤثر بر آن: سرپرستان خانوارهای ساکن تهران پرداخته است. وی در مطالعه خود سرپرستان خانوارهای ساکن تهران که به صورت پیمایشی بررسی کرده است. نتایج به دست آمده نشان می‌دهد که متغیرهای سابقه زندگی مشترک میزان تحصیلات و ارزیابی خدمات شهری، متغیرهای اثرگذار بر سلامت جسمانی ۱۶ درصد است. متغیرهای میزان سن، سابقه زندگی مشترک، سرمایه اجتماعی، وضعیت تحصیلات همسر، رضایت‌مندی از محله، وضعیت اشتغال همسر و میزان تحصیلات ۵/۲۸ بوده است و در مورد متغیرهای اثرگذار بر کیفیت زندگی نیز تحلیل رگرسیونی شش متغیر میزان سرمایه اجتماعی میزان سن میزان تحصیلات سابقه زندگی مشترک رضایت‌مندی از محله و ارزیابی خدمات شهری را متغیرهای اثرگذار ۷/۳۶ درصد تشخیص داده است.

تحقیقات خارجی

پلاسکا و نزبک ۲۰۰۴ به بررسی سرمایه اجتماعی و سلامت در میان سالمندان: مقایسه بین ایالات متحده و آلمان پرداخته اند. داده‌ها از طریق پیمایش تلفنی در آلمان (N=۶۸۲) و آمریکا (N=۶۰۸) و با نمونه‌گیری احتمالی از افراد ۶۰ ساله و بالاتر به دست آمده است. شاخص‌های سرمایه اجتماعی شامل هنجارها (عمل متقابل و اعتماد اجتماعی) و رفتارها (مشارکت) به همراه سه شاخص سلامتی که خود فرد گزارش داده است آزمون شده‌اند - سلامت کلی، افسردگی (CES-D) و محدودیت‌های کاربردی. متغیرهای مسکن و حمایت اجتماعی در این مطالعه کنترل شده بودند. فقدان رفتار متقابل با سلامت در هر دو کشور همبستگی منفی داشت. بی‌اعتمادی مدنی هم با سلامت در هر دو کشور همبستگی منفی داشت و با افسردگی و محدودیت‌های نهادی در آمریکا هم رابطه داشت. نبود مشارکت در آلمان با نسبت سلامت کمتر و افسردگی رابطه داشت. نتایج مقایسه بین دو کشور نشان داد که تحلیل سرمایه اجتماعی در سطح فردی به موازات عوامل مؤثر سطح کلان برای فهم سلامت سالمندان مؤثر است.

در تحقیق زندگی درون محله و سرمایه اجتماعی: دلالت‌های سرمایه اجتماعی بر سلامت (زریچ ۲۰۰۵) این تحقیق براساس «مطالعه حاشیه‌نشینان غرب آدلاید» و با تحلیل ۲۴۰۰ پرسشنامه و ۴۰ مصاحبه عمیق صورت گرفته است. روش تحلیل مسیر حداقل مربعات جزئی روی پرسشنامه صورت گرفته است و نشان‌دهنده تأثیر تصور از محیط فیزیکی، ارتباطات محلی، اعتماد محلی، عمل متقابل، تصور میزان امنیت، و کنش مدنی داخلی و تعدادی از متغیرهای جمعیت‌شناسانه بر سلامتی فیزیکی و ذهنی بوده است. از متغیرهای مرتبط به محله، فقط متغیر تصور از میزان امنیت محله با سلامت فیزیکی رابطه داشت و امنیت محله و ارتباطات محلی با سلامت روانی رابطه داشت. از متغیرهای جمعیت‌شناختی، سطح بالاتر درآمد و کسب آموزش و پرورش، با سلامت فیزیکی و روانی رابطه داشت. به علاوه در گروه‌های مسن‌تر سلامت فیزیکی و سلامت روانی کمتر بود. رابطه درونی بین متغیرهای محلی و تفاوت‌های جمعیت‌شناختی بررسی شدند. تحلیل موضوعی مصاحبه‌ها بعضی از جنبه‌های اجتماعی محله، محیط فیزیکی محله، تصور از میزان امنیت، فعالیت‌های مدنی، و دسترسی به خدمات عمومی را به سلامت مربوط کرد. مقاله نتیجه می‌گیرد که نیاز به سنج‌های پیچیده‌تری برای سنجش سرمایه اجتماعی وجود دارد و این که عامل‌های اجتماعی - اقتصادی در تعیین سلامت به نسبت مهم‌تر هستند.

در پرسشنامه این پژوهش سرمایه اجتماعی با سؤال‌هایی شامل ارتباطات محلی، اعتماد محلی، عمل متقابل، امنیت محلی و کنش مدنی داخل بوده است (اصغر پور، ۱۳۸۴).

کاسا (۱۹۹۲) در پژوهشی ارزیابی کیفیت زندگی را در معاینات بالینی بیماران را مورد بررسی قرار داده است. نتایج نشان می‌دهد که اطلاعات جمع‌آوری شده کیفیت زندگی، ارزیابی قابل‌درک بهتری را نسبت به ارزیابی تنهای پاسخ نسبت به بقای زندگی یا زنده ماندن از طرف بیمار می‌دهد. این داده‌ها مشخص ساخت که نشانه‌های روان‌شناختی در معاینات بالینی بیماران توسط پزشکان کمتر مورد توجه قرار می‌گیرد و بیشتر پزشکان تمایل بر درمان جسمانی بیمار دارند و به درمان روان‌شناختی و یا آرامش روانی او توجه چندانی ندارند. در رابطه با تأثیر آموزش بر کیفیت زندگی مک‌فال و همکاران (۲۰۰۲) مطالعه را با عنوان عواقب آموزش گروهی بیماران مبتلا به بی‌اختیاری ادرار و کیفیت زندگی در اوکوهامای آمریکا انجام دادند. هدف مطالعه تعیین تأثیر آموزش گروهی بر کیفیت زندگی مرتبط با سلامتی بیماران مبتلا به بی‌اختیاری ادرار بود. آنان پس از اجرای جلسات آموزشی و اخذ پرسشنامه نتایج را چنین گزارش کردند که مداخله آموزشی بر روی شرایط اختصاصی کیفیت زندگی، خوددرمانی تأثیر داشته است اما بر روی سلامتی مرتبط با کیفیت زندگی تأثیر معناداری نداشته است.

شلدون^۲ و مور^۳ (۱۹۹۶) در کار کلاسیک خود، تحت عنوان «شاخص‌های اجتماعی، تغییرات، مفاهیم و اندازه‌گیری‌ها» تمامی شاخص‌های اجتماعی را بازبینی کرده و علاوه بر شاخص‌های اقتصادی، موضوعات تازه‌ای را استخراج و گزارش نمودند. این موارد عبارت است از:

ویژگی‌های جمعیت‌نگاری، نیروی کار و وضعیت اشتغال، وضعیت دانش و فن‌آوری، ماهیت فعالیت‌های سیاسی دولت و شهروندان، تغییرات در زندگی خانواده، میزان فعالیت‌های دینی، جنبه‌های گوناگون ایام فراغت، وضعیت سلامتی و آموزشگاهی، طبقه‌بندی اجتماعی و نیز اندازه‌های مربوط به میزان رضایت‌مندی و آسایش فردی. آنها نتیجه گرفتند که هر تغییری در کیفیت زندگی افراد، به نوعی

^۲ -Sheldon. T.B

^۳ -Moore. W

مترادف با برخی تغییرات در کمیت های معینی از زندگی آنان است. با ادامه این تحقیقات، پژوهشگران از پژوهش های مقطعی به سوی بررسی سربهای زمانی و تحلیل روند پیش رفتند.

نظریه های سرمایه اجتماعی

اگرچه بورديو اولین کسی بود که یک تحلیل نظام مند از سرمایه اجتماعی را ارائه کرد، ولی بررسی های انفجار گونه ی این مفهوم بیشتر مدیون آثار کلمن و پاتنام است. با این وجود، شمار زیادی از صاحب نظران در سال های اخیر، اهمیت مفهومی سازی او را مجدداً کشف کرده اند (برای مثال نگاه کنید به پورتس^۴، ۱۹۹۸). بورديو در مقاله اش در ۱۹۸۶، با نام «گونه های سرمایه»^۴ بیان می دارد که سرمایه اجتماعی «یک مجموعه از منابع موجود یا بالقوه است که منتج از یک شبکه ی بادوام متشکل از روابط کم و بیش نهادی شده در باب آشنایی و شناخت دو طرفه، یا به بیان دیگر، ناشی از عضویت در یک گروه است» (بورديو ۲۴۹، ۱۹۸۶).

بورديو مشخصاً توضیح می دهد که افراد نبایستی فقط به رابطه داشتن با دیگران اکتفا کرده، بلکه بایستی بدانند این شبکه ها چگونه عمل می کنند و چگونه می توان این روابط را در طول زمان حفظ کرد و از آنها بهره گرفت. بورديو به طور مشخص تأکید می کند که ابتدا بایستی شبکه های اجتماعی را ایجاد و سپس با مهارت کامل آنها را حفظ نمود تا بتوان از منابعشان بهره برداری کرد.

از نظر فوکویاما سرمایه اجتماعی را می توان به عنوان «وجود مجموعه معینی از هنجارها یا ارزش های غیررسمی تعریف کرد که اعضای گروهی که همکاری و تعاون میانشان مجاز است در آن سهیم هستند». فوکویاما مفهوم شبکه را در ارتباط با سرمایه اجتماعی طرح می نماید:

از دیدگاه سرمایه اجتماعی، شبکه به عنوان نوعی سازمان رسمی تعریف نشده بلکه به صورت یک ارتباط اخلاقی مبتنی بر اعتماد تعریف می شود. شبکه گروهی از عاملان منفردی اند که در هنجارها یا ارزش ها، فراتر از ارزش ها و هنجارهای لازم برای داد و ستدهای متداول بازار مشترک اند. هنجارها و ارزش هایی که در این تعریف جای می گیرند از هنجار ساده دو سویه مشترک بین دو دوست گرفته تا

^۴ - The Forms Of Capital

نظام‌های ارزشی پیچیده که مذاهب سازمان یافته ایجاد کرده‌اند، ادامه می‌یابند. شبکه با بازار متفاوت است... در حالی که اعضا [شبکه] ممکن است انتظار بازده دراز مدت داشته باشند، لیکن ارتباط و مبادله بین آنها منوط به حسابگری دقیق هزینه - سود که در داد و ستد بازار مشاهده می‌شود، نیست» (فوکویاما، ۱۳۷۹، ص ۶۹)

مؤلفه‌های مورد بحث پاتنام در تعریف سرمایه اجتماعی اعم از شبکه‌های مشارکت مدنی با روابط افقی یا هنجارهای اعتماد و هم‌یاری، در بحث فوکویاما (۱۹۹۹، ۴۹) نیز تکرار می‌شود. اگرچه او برخلاف پاتنام عضویت گروهی و اعتماد را الزاماً مرتبط نمی‌بیند و با اشاره به کاهش اعتماد در میان آمریکاییان و افزایش همزمان عضویت گروهی در میان آنان نتیجه می‌گیرد که هر نوع عضویت گروهی موجب اعتمادورزی نمی‌گردد. او با تأکید بر نقش کلیدی اعتماد در تولید هنجارهای همکاری معتقد است، اعتماد هنگامی به وجود می‌آید که مردم هنجارهای مشترک صداقت و هم‌یاری را به کار گرفته و با خودخواهی و فرصت‌طلبی که مخرب اعتمادند، فاصله بگیرند.

اگر نقش کلمن در زمینه‌ی نظریه‌ی اجتماعی مؤثر بوده است، تأثیر رابرت پاتنام بر توسعه ادبیات سرمایه اجتماعی واقعاً قابل ملاحظه است. گفته می‌شود که پاتنام مقبول‌ترین دانشمند علوم اجتماعی دهه ۱۹۹۰ است. هر چه دو نفر بیشتر به یکدیگر اعتماد کنند، اعتماد متقابلشان افزایش می‌یابد. همچنین دیگر اشکال سرمایه اجتماعی مانند هنجارها و شبکه‌های اجتماعی نیز با استفاده افزایش و با استفاده نکردن کاهش می‌یابند (پاتنام، ۱۳۷۹: ۲۹۰).

کلمن مفاهیم بده بستان و قابل اعتماد بودن را معرفی کرده است که اجزای اصلی نظریه پاتنام را تشکیل می‌دهد. بر طبق نظریات پاتنام، مفاهیم اعتماد از روابط شبکه‌ای اجتماعی مان برمی‌خیزد و به این ترتیب «امتیاز بودن» یا یک اجتماع سرشار از اعتماد را تولید می‌کند که ساکنان آن نه فقط همدیگر را می‌شناسد بلکه به شکل فعالی در زندگی همدیگر نقش داشته و روابطی مفیدی و مملو از اعتماد - به عنوان مثال مواظبت از بچه‌های همسایه - را برقرار کرده‌اند. اعتماد باعث تسهیل همکاری می‌شود و هرچه اعتماد در جامعه‌ای بالاتر باشد احتمال همکاری هم بیشتر خواهد بود و خود همکاری نیز اعتماد ایجاد می‌کند. اعتماد که یکی از عناصر ضروری تقویت همکاری است عنصری غیراختیاری و ناآگاهانه

نیست. اعتماد مستلزم پیش‌بینی رفتار یک بازیگر مستقل است. «شما برای انجام کاری صرفاً به این دلیل که فردی (یا نهادی) می‌گویند آن را انجام خواهد داد به او اعتماد نمی‌کنید. بلکه شما تنها به این دلیل به او اعتماد می‌کنید که با توجه به شناختن از خلق و خوی او، انتخاب‌های ممکن او، تبعاتشان و توانایی او حدس می‌زنید که او انجام این کار را برخواهد گزید.» (پاتنام، ۱۳۸۰، ص ۲۹۲) در جوامع کوچک و به هم پیوسته این پیش‌بینی بر اساس چیزی انجام می‌شود که ویلیامز آن را «اعتماد صمیمی» می‌نامد یعنی اعتمادی که به آشنایی نزدیک با «این فرد» بستگی دارد. اما در جوامع بزرگ‌تر و پیچیده‌تر اعتمادی غیرشخصی‌تر یا شکل غیرمستقیمی از اعتماد (اعتماد تعمیم‌یافته و یا اعتماد نهادی) ضرورت دارد.

در جوامعی که در آنها مردم می‌توانند مطمئن باشند که اعتماد مورد سوء استفاده قرار نمی‌گیرد بلکه جبران می‌شود، احتمال زیادتری برای انجام معاملات و مبادلات وجود دارد. برعکس، مبادلات مکرر در طی یک دوره زمانی نیز به نوبه خود توسعه‌دهنده‌های معامله متقابل عمومی را به دنبال می‌آورد (پاتنام، ۱۳۷۹، ص ۲۹۵).

پاتنام در چگونگی فرآیند تبدیل اعتماد فردی به اعتماد اجتماعی معتقد است که اعتماد اجتماعی در جوامع پیچیده از دو منبع مرتبط یعنی هنجارهای معامله متقابل و شبکه‌های مدنی - ناشی می‌شود و در بحث تقدم و تأخر سه عامل مذکور که منابع سرمایه اجتماعی را می‌سازند معتقد است: «اعتماد اجتماعی به هنجارهای معامله متقابل، شبکه‌های مشارکت مدنی و همکاری موفقیت‌آمیز متقابلاً یکدیگر را تقویت می‌کنند. وجود نهادهای همکاری جویانه کارآمد مستلزم مهارت‌ها و اعتماد بین اشخاص است اما آن مهارت‌ها و این اعتماد نیز به نوبه خود به وسیله همکاری سازمان‌یافته تلقین و تقویت می‌شوند.» (پاتنام، ۱۳۸۰، ص ۳۰۹).

برت (۱۶، ۱۹۹۲) در راستای اهداف نظریه‌اش، فرض را بر این می‌گذارد که اعتماد، ویژه‌ی افراد است. مفاهیم جامع‌تر سرمایه اجتماعی نشان می‌دهند که اعتماد می‌تواند کارکرد ویژگی‌های شبکه یا نظام کلان‌ساختاری باشد که شبکه در آن مستقر می‌شود. از آن گذشته، وقتی که یک بازیگر هزینه‌های نگهداری شبکه و هزینه‌های معاملات را با حفظ پیوندهای غیرزائد کاهش دهد، از آن پس پیوندهای مذکور حتماً ارزش اعتماد را دارند. این امر نشان می‌دهد که «ارزش زائد نبودن یک پیوند، تابعی از قابل

اعتماد بودن آن پیوند است» و این مسأله نادیده گرفتن اهمیت اعتماد را خطرآفرین می‌سازد. برت اشاره دارد که ایجاد اعتماد قوی در یک پیوند دوتایی نیازمند زمان است، که بحث اعتماد را در دیدگاه فرآیندی پیش می‌کشد (Ibid, ۲۱۵).

رویکرد های کیفیت زندگی

موضوع کیفیت زندگی تقریباً به طور همزمان در چندین رشته علوم اجتماعی مطرح شد. در جامعه شناسی، اغلب به عنوان موضوعی ضمنی در مطالعات اجتماعی مطرح بوده مانند توصیف زندگی روستایی در ایالت متحده که به وسیله اگبرن (۱۹۴۶) انجام شد. کیفیت زندگی به یکی از موضوعات مسلط شاخص‌های تحقیقات اجتماعی تبدیل شده است. در ابتدا تنها بر شاخص‌های «عینی» رفاه مانند فقر، بیماری و خودکشی تأکید می‌شد و شاخص‌های انتزاعی تنها در دهه ۷۰ اضافه شدند. کتاب‌های منتشر شده در این زمینه عبارت است از «شاخص‌های اجتماعی رفاهی، درک امریکا از کیفیت زندگی» نوشته اندرو و ویتی (۱۹۷۶) و «کیفیت زندگی امریکا: احساسات، ارزیابی‌ها و رضایت‌ها» نوشته کمپل (۱۹۸۹).

در نظریه رابطه اجتماعی، رضایت از زندگی تابع نوع، شدت و چگونگی رابطه اجتماعی است. رابطه اجتماعی از دو جهت بر رضایت فرد از زندگی اثر می‌گذارد. از یک سو با تأمین نیازهای عاطفی، شناختی و حتی مالی فرد، رضایت فرد را افزایش می‌دهد و از سوی دیگر از طریق مهار تمایلات افراد، از آرزوهای بی پایان و ارضا نشدنی جلوگیری می‌کند. دورکیم بارزترین نماینده این نظریه به شمار می‌آید. (محسنی تبریزی، ۱۳۷۰، ص ۵۷).

این جملات به خوبی نشان می‌دهد که رابطه اجتماعی از نگاه دورکیم چگونه در رضایت فرد از زندگی و احساس خوشنودی او مؤثر است (عبدی، گودرزی، ۱۳۷۸، ص ۱۶۸). دورکیم افزایش آرزوها را یکی از علل نارضایتی می‌داند، از این رو پیوند فرد با جامعه را برای مهار آرزوها مطرح می‌کند (همان منبع، ص ۱۷۵).

همینطور که گفته شد در این نظریه کیفیت زندگی ناشی از کیفیت روابط اجتماعی یا به عبارتی ناشی از شدت و نوع روابط اجتماعی است. زیمل به طور مستقیم به مفهوم کیفیت زندگی نمی‌پردازد

ولی مفاهیمی را عنوان می کند که به طور غیرمستقیم شکل سوم کیفیت زندگی (کیفیت زندگی ناشی از بودن) را پوشش دهد. زیمل در مقاله کلان شهر خود به نوعی دوگانگی در روابط و دو نوع فرهنگ متضاد اشاره می کند، روابط مبتنی بر صمیمیت و روابط مبتنی بر حسابگری یا فرهنگ غالب در مقابل فرهنگ ذهن. نوع اول روابط یعنی روابط درون گروهی بیشتر در روابط موجود در اجتماعات کوچک عینیت می یابد. ولی روابط حسابگرانه در روابط موجود در اجتماعات جامعه ظهور می کند .

وینهنون نشاط را در سطح کلان به کیفیت جامعه یعنی از عوامل همچون سلامتی به عدالت، آزادی وابسته می داند. از این رو معتقد است سیاست اجتماعی می تواند ارتقا دهنده این شرایط باشد. در سطح میانی نشاط وابسته به کیفیت های نهادی مانند استقلال در کار یا مراقبت های نهادی است. اصطلاح سازمانی می تواند برخی نهاد را بهبود بخشد. در سطح خرد نشاط وابسته به توانایی های شخصی مانند کارآمدی، استقلال و مهارت های اجتماعی، تحصیلات و درمان می تواند ارتقا دهنده این مهارت ها باشد.

وینهنون شادی را بیشتر، یک حالت که حاصل قضاوت از زندگی است می داند تا یک سندرم شخصیتی، وراثتی و... وینهنون دریافت که موقعیت اجتماعی در شادی افراد تاثیر دارد. اطلاعات نشان می دهد که انسان به بخت و بدبختی حساس است. مردمی که در موقعیت بد قرار دارند گرایش دارند که خود را بی نشاط تر از مردمی که در موقعیت خوب هستند نشان دهند، مردمی که موقعیتشان بهبود یافته تمایل دارند که خود را بسیار خوشحال نشان دهند و آنهایی که موقعیتشان بدتر شده تمایل به بی نشاط بودن دارند. پس شادی یک رفتار تغییرپذیر است (همان منبع، ص ۱۶۸).

چهار چوب نظری تحقیق

رویکرد نظری در این پژوهش، رویکردی تلفیقی می باشد. بوردیو (۲۰۱، ۱۹۸۶) این ساخت را به عنوان دارایی های فرهنگی و اجتماعی تعریف می کند که دسترسی بهتری به منابع را برای بازیگر فراهم می کند. کلمن به آن به عنوان یک بعد از ساختار اجتماعی نگاه می کند که درون و بیرون خانواده به وجود آمده است و برای حفاظت از سرمایه انسانی عمل می کند. بوردیو سرمایه اجتماعی را بعنوان «مجموع

منابع بالقوه و بالفعل که به عضویت در یک گروه مرتبط می‌شود، تعریف می‌کند، که هر یک از اعضا با پشتیبانی از سرمایه اجتماعی فراهم می‌کند». از نظر فوکویاما (۱۹۹۹، ۴۹). اعتماد هنگامی به وجود می‌آید که مردم هنجارهای مشترک صداقت و همیاری را به کار گرفته باشند و با خودخواهی و فرصت‌طلبی که مخرب اعتمادند فاصله بگیرند.

کلمن مفاهیم بده بستان و قابل اعتماد بودن را معرفی کرده است که اجزای اصلی نظریه پانتام را تشکیل می‌دهند. اعتماد باعث تسهیل همکاری می‌شود و هرچه اعتماد در جامعه‌ای بالاتر باشد احتمال همکاری هم بیشتر خواهد بود و خود همکاری نیز اعتماد ایجاد می‌کند. اعتماد که یکی از عناصر ضروری تقویت همکاری است عنصری غیراختیاری و ناآگاهانه نیست. (پانتام، ۱۳۸۰: ۲۹۲). از نظر رابرت پانتام سرمایه اجتماعی به ارتباطات بین افراد - شبکه‌های اجتماعی، هنجارها و اعتماد - اشاره دارد که هماهنگی و همکاری برای کسب منافع متقابل را تسهیل می‌کند.

برت (۱۹۹۲، ۱۶) در راستای اهداف نظریه‌اش، فرض را بر این می‌گذارد که اعتماد، ویژه‌ی افراد است مفاهیم جامع‌تر سرمایه اجتماعی نشان می‌دهند که اعتماد می‌تواند کارکرد ویژگی‌های شبکه یا نظام کلان‌ساختاری باشد که شبکه در آن مستقر می‌شود. (Ibid)

در قسمت چارچوب نظری کیفیت زندگی از مدل نظری زان استفاده شده است. وی در سال ۱۹۹۲ مدلی برای کیفیت زندگی ارائه داد و به اعتقاد وی کیفیت زندگی یک مفهوم چند بعدی است که شامل رضایت از زندگی، تصور از خود، عوامل بهداشتی، عملکردی و اقتصادی و فرهنگی است. مطابق مدل او کیفیت زندگی تحت تأثیر زمینه‌های شخص، سلامت، عوامل اقتصادی-اجتماعی، فرهنگ و محیط و سن است. به اعتقاد وی مفهوم درک شده از کیفیت زندگی در درک از متقابل بین شخص و محیط او ایجاد می‌شود.

مدل کیفیت زندگی زنان

۲-۴- فرضیه های تحقیق

به نظر می رسد سرمایه اجتماعی بر کیفیت زندگی دانشجویان مؤثر است.

فرضیه های فرعی:

به نظر می رسد اعتماد بین شخصی بر کیفیت زندگی دانشجویان مؤثر است.

به نظر می رسد اعتماد تعمیم یافته بر کیفیت زندگی دانشجویان مؤثر است.

به نظر می رسد اعتماد به نهادها بر کیفیت زندگی دانشجویان مؤثر است.

روش تحقیق

تحقیق حاضر از لحاظ روش، یک تحقیق پیمایشی به حساب می آید و واحد تحلیل آن دانشجویان دانشگاه آزاد واحد بروجرد می باشند. از لحاظ معیار زمان یک تحقیق مقطعی است، چرا که در یک زمان

تأثیر اعتماد اجتماعی بر کیفیت زندگی دانشجویان ۱۳۹۲ دانشگاه آزاد بروجرد

صورت گرفته و واقعیت را در یک برهه از زمان یعنی در سال ۸۹ بررسی می‌کند و با توجه به میزان ژرفایی درمیان تحقیقات پنهانگر قرار دارد.

جامعه آماری

جامعه آماری تحقیق حاضر شامل دانشجویان مقطع لیسانس دانشگاه آزاد واحد بروجرد در سال ۱۳۸۹ می‌باشند. تعداد جامعه آماری ۹۴۶۲ می‌باشند. حجم نمونه طبق فرمول کوکران ۳۸۴ نفر محاسبه شده که برای اطمینان در این تحقیق جهت اطمینان ۱۰ درصد بیش از حجم نمونه برآورد شده انتخاب شد. این تعداد به ۳۹۱ پرسشنامه رسید.

شیوه‌ی نمونه‌گیری

در این تحقیق انتخاب نمونه از نمونه‌گیری طبقه‌بندی متناسب استفاده شده است. در ابتدا از بین دانشجویان، به صورت طبقه‌ای بر اساس چهار دانشکده، از رشته‌ها نمونه‌گیری به عمل می‌آید و در مرحله بعد به ترتیب به نسبت تعداد دانشجویان هر رشته به صورت تصادفی ساده انتخاب به عمل می‌آید و از آنها می‌خواهیم پرسشنامه را تکمیل نمایند.

تعریف عملیاتی متغیرهای تحقیق

۱-۸-۳- تعریف عملیاتی متغیر مستقل تحقیق (اعتماد اجتماعی):

از نظر پانام، کنش‌ها در رابطه با وجود اعتماد به دیگران که نتیجه هنجار اعتماد می‌باشد. در این تحقیق سرمایه اجتماعی با شاخص‌های احساس اعتماد و امنیت سنجیده می‌شود.

در بحث اعتماد اجتماعی این متغیر به سه بخش اعتماد بین شخصی، اعتماد تعمیم یافته و اعتماد به نهادها تقسیم شده است.

اعتماد تعمیم یافته: مانند اعتماد به مردم، احساس امنیت در محله سنجیده می‌شود.

اعتماد نهادی: این اعتماد از طریق اعتماد به نهادهای عمومی دیگر مانند کارمندان دانشگاه و استادان سنجیده می شود.

اعتماد بین شخصی با اعتماد به دوستان و کمک متقابل با آنها سنجیده می شود.

تعریف متغیر وابسته کیفیت زندگی

کیفیت زندگی: در خصوص معنی کیفیت زندگی تعابیر و تعاریف متعددی مطرح شد. فرانز و پاور کیفیت زندگی را رضایت یا نارضایتی از ابعاد زندگی فرد دانستند که برای او مهم می باشد. سل و تالسکی کیفیت زندگی را ارزیابی و رضایت فرد از سطح عملکرد موجودش در مقایسه با آنچه ایده آل یا ممکن می پندارد، تلقی کردند. تعاریف جدیدتر کیفیت زندگی آن را به صورت اختلاف بین سطح انتظارات انسان ها و سطح واقعیت ها عنوان می کنند که هر چه این اختلاف کمتر، کیفیت زندگی بالاتر. این مفهوم با دو بعد مادی و غیر مادی است.

بعد عینی شامل دو متغیر فردی و اجتماعی است. بعد فردی شامل: رفاه مادی تغذیه مناسب، مسکن مناسب و راحت، سلامتی و دسترسی به خدمات با کیفیت می باشد. بعد اجتماعی شامل: زندگی خانوادگی و اجتماعی سالم و مؤلفه های ذهنی کیفیت زندگی شامل: نگاه فرد به زندگی، ارزیابی وی از امکانات زندگی و احساس وی از امکانات در دسترس (رضایت از زندگی). (عظیمی و باجلان، ۱۳۸۸: ۳۰).

اعتبار و روایی

پس از این که اعتبار ابزار سنجش از طریق شیوه توافق داوران تأمین شد، برای سنجش میزان روایی ابزار سنجش، یک تحقیق مقدماتی با حجم نمونه ای معادل ۳۰ نفر از دانشجویان دانشگاه آزاد بروجرد که به صورت تصادفی انتخاب شدند، صورت گرفت. نتایج آزمون آلفای کرونباخ گویای این مطلب بود که پرسشنامه سنجش میزان سرمایه اجتماعی و متغیرهای مستقل و وابسته از روایی مطلوبی برخوردار است و میزان آلفا (Alpha) برای اعتماد اجتماعی ۰/۷۷ همچنین در مورد متغیرهای وابسته،

تأثیر اعتماد اجتماعی بر کیفیت زندگی دانشجویان ۱۳۹۲ دانشگاه آزاد بروجرد

متغیر کیفیت زندگی با میزان آلفا ۰/۸۲ می باشد. که در مجموع آلفای تمام متغیرها در علوم انسانی مقدار مناسبی می باشد.

تجزیه و تحلیل داده ها

توزیع فراوانی پاسخگویان برحسب کیفیت زندگی و به تفکیک جنسیت

متغیر	کیفیت زندگی			
	پایین	متوسط	بالا	کل
زن	۵۲	۳۴	۵۸	۱۴۴
	درصد	۳۶/۱	۲۳/۶	۴۰/۳
مرد	۴۴	۶۴	۱۳۹	۲۴۷
	درصد	۱۷/۸	۲۶	۵۶/۳
کل	۹۶	۹۸	۱۹۷	۳۹۱
	درصد	۲۴/۶	۲۵/۱	۵۰/۴

همانطور که از داده‌ها پیداست بیشترین فراوانی برای زنان ۵۸ با ۴۰/۳ درصد کیفیت زندگی بالا و برای مردان با ۵۶/۳ درصد می باشد بدین معنا که تعداد بیشتری از مردان با کیفیت زندگی بالا بوده‌اند. برای سطح پایین کیفیت زندگی زنان با ۳۶/۱ درصد نسبت به مردان با ۱۷/۸ درصد تعداد بیشتری را تشکیل می دهند.

توزیع فراوانی پاسخگویان برحسب کیفیت زندگی و به تفکیک دانشکده ها

متغیر	کیفیت زندگی			
	پایین	متوسط	بالا	کل
دانشکده ها	۱۳	۷	۳۵	۵۵
	فراوانی	۲۳/۶	۱۲/۷	۶۳/۶
علوم انسانی	۲۳/۶	۱۲/۷	۶۳/۶	۱۰۰
	درصد	۲۳/۶	۱۲/۷	۶۳/۶

مطالعات علوم اجتماعی ایران، سال دهم، شماره سی و هشتم، پاییز ۱۳۹۲

۱۵۹	۶۸	۵۴	۳۷	فراوانی	مهندسی
۱۰۰	۴۲/۸	۳۴	۲۳/۳	درصد	
۱۳	۴	۳	۶	فراوانی	کشاورزی
۱۰۰	۳۰/۸	۲۳/۱	۴۶/۲	درصد	
۱۶۴	۹۰	۳۴	۴۰	فراوانی	پیراپزشکی
۱۰۰	۵۴/۹	۲۰/۷	۲۴/۴	درصد	
۳۹۱	۹۰	۳۴	۴۰	فراوانی	کل
۱۰۰	۵۰/۴	۲۵/۱	۲۴/۶	درصد	

یافته‌ها نشان می‌دهد که بالاترین سطح کیفیت زندگی در دانشکده پیراپزشکی با ۹۰ نفر می‌باشد. پس از آن به ترتیب در فنی - مهندسی با ۶۸ نفر، علوم انسانی با ۳۵ نفر و کشاورزی با ۴ نفر می‌باشد.

فرضیه ۱- احساس اعتماد به نهادها و کیفیت زندگی

آزمون کروسکال والیس اعتماد به نهادها و کیفیت زندگی

رتبه میانگین	فراوانی	اعتماد به نهادها	متغیر
۱۹۳/۱۵	۳۶۷	کم	کیفیت زندگی
۲۴۶/۰۵	۲۰	متوسط	
۱۴۵/۵۰	۳	زیاد	
	۳۰۴	کل	

۶/۰۱۹	کای اسکوتر
۲	درجه آزادی
۰/۰۴۹	سطح معناداری

تأثیر اعتماد اجتماعی بر کیفیت زندگی دانشجویان ۱۳۹۲ دانشگاه آزاد بروجرد

آزمون کروسکال والیس نشان می دهد که در فاصله اطمینان ۹۵ درصد سطح معناداری برابر با $\text{sig}=0/049$ می باشد. در این صورت فرض صفر رد می شود. نتایج جدول فوق نشان می دهد که تفاوت معنی داری بین اعتماد به نهادها و کیفیت زندگی وجود دارد.

فرضیه ۲- اعتماد تعمیم یافته و کیفیت زندگی

آزمون کروسکال والیس اعتماد تعمیم یافته و کیفیت زندگی

رتبه میانگین	فراوانی	اعتماد تعمیم یافته	متغیر
۱۹۴/۵۲	۱۸۴	کم	کیفیت زندگی
۱۹۶/۴۵	۱۹۵	متوسط	
۲۱۱/۵۰	۱۲	زیاد	
	۳۹۱	کل	

۰/۳۱۰	کای اسکونر
۲	درجه آزادی
۰/۸۵۷	سطح معناداری

آزمون کروسکال والیس نشان می دهد که در فاصله اطمینان ۹۵ درصد سطح معناداری برابر با $\text{sig}=0/857$ می باشد. در این صورت فرض صفر مورد قبول واقع می شود و رابطه معناداری بین دو متغیر وجود ندارد.

فرضیه ۳- اعتماد بین شخصی و کیفیت زندگی

آزمون کروسکال والیس اعتماد بین شخصی و کیفیت زندگی

رتبه میانگین	فراوانی	اعتماد بین شخصی	متغیر
۱۰۷/۷۵	۱۶	خیلی کم	کیفیت زندگی
۱۱۳/۳۵	۱۲	کم	
۱۲۳/۳۸	۷۲	متوسط	

مطالعات علوم اجتماعی ایران، سال دهم، شماره سی و هشتم، پاییز ۱۳۹۲

۱۵۶/۷۸	۱۵۸	زیاد	
۱۷۶	۱۳۳	خیلی زیاد	
	۳۹۱	کل	

۳۳/۸۴۹	کای اسکوتر
۴	درجه آزادی
۰/۰۰۰	سطح معناداری

آزمون کروسکال والیس نشان می دهد که در فاصله اطمینان ۹۵ درصد سطح معناداری برابر با $\text{sig}=0/000$ می باشد. در این صورت فرض صفر رد می شود. نتایج جدول فوق نشان می دهد که تفاوت معنی داری بین اعتماد بین شخصی و کیفیت زندگی وجود دارد.

جدول رگرسیون چند متغیره کیفیت زندگی بر حسب متغیرهای اعتماد اجتماعی

سطح معناداری	F	R ^۲	R	سطح معناداری	T	B	نام متغیر
۰۰ ۰/۰	۹ ۱۵/۷۴	/۱۴ ۰	/۳۵ ۰	۰/۱۳۷	۱/۴۹۲	۴۵ ۰/۶	اعتماد تعمیم یافته
				۰/۰۴۱	۰/۸۳۰	/۰۴ ۰	اعتماد به نهادها
				۰/۰۰۰	۴/۷۴۴	۳۵ ۲/۶	اعتماد بین شخصی
				۰/۰۰۰	۲۱/۵۱۳	۴۸ ۵۴/۶	مقدار ثابت

$$Y = ۵۴/۴۸۶ + ۰/۴۵۶(\text{اعتماد تعمیم یافته}) + ۰/۰۴(\text{اعتماد به نهادها}) + ۲/۳۵(\text{اعتماد بین شخصی})$$

بر اساس جدول مذکور، ضریب رگرسیونی چند متغیره (R) برابر با ۵۲ درصد است. ضریب تعیین (R^۲) به دست آمده نشان می دهد که در مجموع سه متغیر درون معادله یعنی اعتماد تعمیم یافته، اعتماد به نهادها، اعتماد بین شخصی توانسته اند ۱۴ درصد از واریانس متغیر وابسته (کیفیت زندگی) را پیش -

بینی و تبیین کنند. R^2 نشان می‌دهد که معادله از قدرت پیش بینی متوسطی برخوردار است. مدل رگرسیون با مقدار $F = ۱۵/۹۷۴$ و سطح معناداری (Sig=۰/۰۰۰) معنادار است. به علاوه آزمون (T) نشان می‌دهد که ضریب (B) برای متغیر اعتماد به نهادها و اعتماد بین شخصی در سطح حداقل ۹۵ درصد اطمینان از لحاظ آماری معنادار است. اما برای متغیر اعتماد تعمیم یافته معنادار نمی‌باشد.

نتیجه گیری

در این فرضیه‌ها مشخص شد که بین اعتماد به نهادها و کیفیت زندگی تفاوت معناداری در سطح اطمینان ۹۵ درصد وجود دارد و فرضیه تحقیق مورد قبول واقع شده است. بدین معنا که هرچه اعتماد به نهادها در دانشجویان بالا تر باشد از کیفیت زندگی بالاتری هستند. بین متغیر اعتماد تعمیم یافته و کیفیت زندگی تفاوت معناداری وجود ندارد.

بین متغیر اعتماد بین شخصی و کیفیت زندگی تفاوت معناداری در سطح اطمینان ۹۵ درصد وجود دارد و فرضیه تحقیق مورد قبول واقع شده است. بدین معنا که هرچه اعتماد بین شخصی در دانشجویان بالا تر باشد کیفیت زندگی بالاتری را نشان می‌دهد. بنابراین، هرچه دانشجویان دارای خانواده، دوستان و آشنایان مورد اعتمادتری باشند دانشجویان از کیفیت زندگی بهتری برخوردارند.

در تحقیقی آقای تاجبخش نشان می‌دهد بین سطح آگاهی و اعتماد اجتماعی رابطه مثبت وجود دارد، اما بین اعتماد نهادی با سطح آگاهی رابطه وجود ندارد. یافته‌های تحقیق نیز نشان می‌دهد در سطح اعتماد به نهادها و کیفیت زندگی نیز رابطه وجود ندارد.

تحقیق پناهی به بررسی تأثیر فناوری‌های جدید اطلاعات و ارتباطات (ICT) بر سرمایه اجتماعی " پرداخته است. در بعد کارکردی سرمایه اجتماعی نیز شاخص اعتماد بین شخصی و تعمیم یافته سطح بالایی را نشان می‌دهد. در مورد شاخص کسب اطلاعات و حمایت نتایج نشان داد که دانشجویان به راحتی حمایت و اطلاعات لازم را کسب می‌کنند.

نتایج تحقیق همانند تحقیق فوق نیز نشان می‌دهد که در مورد شاخص عضویت و مشارکت در گروه‌ها و سازمان‌ها دانشجویان فعالیت کمی داشته‌اند. در مورد شاخص اعتماد بین شخصی و تعمیم

یافته، نتایج تحقیق نشان می دهد که اعتماد بین شخصی با کیفیت زندگی رابطه معناداری دارد اما با اعتماد تعمیم یافته رابطه معناداری ندارد.

بر طبق چارچوب نظری تحقیق بوردیو سرمایه اجتماعی را بعنوان «مجموع منابع بالقوه و بالفعل که به عضویت در یک گروه مرتبط می شود، تعریف می کند، که هر یک از اعضا با پشتیبانی از سرمایه اجتماعی فراهم می کند» (Bourdieu, ۱۹۸۶, ۲۵۱). تأکید او بر روی شبکه های اجتماعی است که دسترسی به منابع گروهی را فراهم می کند. به عبارت دیگر بوردیو جایگاهی که برای سرمایه اجتماعی در نظر می گیرد بر گستره پیوندها یا شبکه های اجتماعی متمرکز است.

سرمایه اجتماعی از نظر جیمز کلمن از طریق کارکردش تعریف می شود. سرمایه اجتماعی منبعی اجتماعی - ساختاری است که دارایی و سرمایه افراد محسوب می شود. این دارایی شیء واحدی نیست، بلکه ویژگی هایی است که در ساختار اجتماعی وجود دارد و باعث می شود افراد با سهولت بیشتری وارد کنش اجتماعی شوند (کلمن، ۱۳۷۷، ص ۴۶۲). بنابراین از نظر کلمن سرمایه اجتماعی جنبه ای از ساختار اجتماعی برای کنشگران است که کنشگران می توانند از آنها برای کسب منافعشان استفاده کنند.

کلمن مفاهیم قابل اعتماد بودن را معرفی کرده است که اجزای اصلی نظریه پانتام را تشکیل می دهند. پانتام معتقد است هر چه دو نفر بیشتر به یکدیگر اعتماد کنند، اعتماد متقابلشان افزایش می یابد. همچنین دیگر اشکال سرمایه اجتماعی مانند هنجارها و شبکه های اجتماعی نیز با استفاده افزایش و با استفاده نکردن کاهش می یابند. اعتماد باعث تسهیل همکاری می شود و هرچه اعتماد در جامعه ای بالاتر باشد احتمال همکاری هم بیشتر خواهد بود و خود همکاری نیز اعتماد ایجاد می کند. اعتماد که یکی از عناصر ضروری تقویت همکاری است عنصری غیراختیاری و ناآگاهانه نیست. اعتماد مستلزم پیش بینی رفتار یک بازیگر مستقل است. در جوامع بزرگتر و پیچیده تر اعتمادی غیرشخصی تر یا شکل غیرمستقیمی از اعتماد (اعتماد تعمیم یافته و یا اعتماد نهادی) ضرورت دارد.

طبق نظر فوکویاما از دیدگاه سرمایه اجتماعی، شبکه به عنوان نوعی سازمان رسمی تعریف نشده بلکه به صورت یک ارتباط اخلاقی مبتنی بر اعتماد تعریف می شود.

برت، در راستای اهداف نظریه‌اش، فرض را بر این می‌گذارد که اعتماد، ویژه‌ی افراد است (Burt, ۱۹۹۲). مفاهیم جامع‌تر سرمایه اجتماعی نشان می‌دهند که اعتماد می‌تواند کارکرد ویژگی‌های شبکه یا نظام کلان‌ساختاری باشد که شبکه در آن مستقر می‌شود. برت اشاره دارد که ایجاد اعتماد قوی در یک پیوند دوتایی نیازمند زمان است، که بحث اعتماد را در دیدگاه فرآیندی پیش می‌کشد.

به طور کلی نتایج تحقیق نیز نشان می‌دهند که عنصر اعتماد اجتماعی در بالاتر بردن کیفیت زندگی که آن نیز باعث ایجاد جامعه پیچیده‌تر و توسعه یافته‌تری است نقش دارد. بنابراین هرچه اعتماد بالاتر باشد همکاری جمعی جهت رسیدن به توسعه بیشتر خواهد بود.

۲-۵- پیشنهادها و راهکارها

بررسی ابعاد و مؤلفه‌های کیفیت زندگی دانشجویان به صورت مجزا در دانشگاه

علت یابی و بررسی متغیرهایی که در این تحقیق مورد بررسی قرار نگرفته مانند نقش رسانه‌ها، مدیریت سازمانی، عوامل روانشناختی و... بر کیفیت زندگی

برنامه ریزی سازمان‌ها جهت ارتقای سطح اعتماد اجتماعی و کیفیت زندگی دانشجویان، کارکنان و افراد مرتبط با آنها.

مهارت شناسایی مستمر قابلیت‌ها و توانایی‌ها و استعدادهای درونی و استفاده از فرصت‌های محیطی به دانشجویان برای تبدیل آن به مهارت‌های مورد نیاز کار و زندگی با کیفیت.

توجه به تأثیر الگوی زندگی فردی بر نزدیکانی که تحت تأثیر زندگی ما قرار دارند و طرح این پرسش که الگوی فعلی زندگی من و نظام ارزشی حاکم بر آن، ما را به کجا خواهد برد.

آمادگی برای اصلاح مسیر و تغییر الگوی زندگی، هر جا که لازم باشد.

منابع

- اصغر پور، احمدرضا. ۱۳۸۴. **سنجش میزان سرمایه اجتماعی دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی مشهد در سال تحصیلی ۱۳۸۳-۸۴ و عوامل مؤثر بر آن**. استاد راهنما: محمد مظلوم، رشته علوم اجتماعی-پژوهش. دانشکده ادبیات و علوم انسانی. دانشگاه فردوسی مشهد.
- امیر، کافی، مهدی. ۱۳۷۴. **اعتماد اجتماعی و عوامل مؤثر بر آن**. استاد راهنما: مسعود چلبی. مقطع کارشناسی ارشد. دانشگاه شهید بهشتی.
- پاتنام، رابرت. ۱۳۷۹. **دموکراسی و سنت‌های مدنی**. مترجم: محمد تقی دلفروز. تهران. روزنامه سلام.
- پاتنام، رابرت. **جامعه برخوردار، سرمایه اجتماعی و زندگی عمومی در تاجبخش، کیان**.
- سرمایه اجتماعی، **اعتماد، دموکراسی و توسعه**. مترجم: افشین خاکباز و حسن پویان. ۱۳۸۴. تهران. نشر شیرازه.
- پاتنام، رابرت و دیگران. ۱۳۸۳. **سرمایه اجتماعی، اعتماد دموکراسی و توسعه**. به کوشش کیان تاجبخش. مترجم: افشین خاکباز و حسن پویان. تهران. نشر شیرازه.
- پناهی، حسین. ۱۳۸۶. **تأثیر فناوری‌های جدید اطلاعات و ارتباطات بر سرمایه اجتماعی**. استاد راهنما: محمد حسین پناهی.
- تاجبخش، کیان. ۱۳۸۲. **بررسی نقش سرمایه اجتماعی در کارایی شوراهای محلی در ایران، وزارت کشور**. استانداری فارس. دفتر امور اجتماعی شوراها:
- چلبی، مسعود. ۱۳۸۵. **جامعه‌شناسی نظم: تشریح و تحلیل نظری نظم اجتماعی**. تهران. نشر نی.

تأثیر اعتماد اجتماعی بر کیفیت زندگی دانشجویان ۱۳۹۲ دانشگاه آزاد بروجرد

- رفیع پور، فرامرز . ۱۳۷۳. **اعتماد و انومی، انومی یا آشفستگی اجتماعی**. پژوهش در زمینه پتانسیل انومی در شهر تهران.

- عبدی عباس، گودرزی، محسن. ۱۳۷۸. **تحولات فرهنگی در ایران**. تهران. انتشارات روش.

- عظیمی، لیلا، باجلان، علی. ۱۳۸۸. **مطالعات کیفیت زندگی**. اراک. انتشارات نویسنده.

- فرخی، جواد. ۱۳۸۵. **کیفیت زندگی عوامل مؤثر بر آن: سرپرستان خانوارهای ساکن تهران**. کارشناسی ارشد دانشکده علوم اجتماعی. دانشگاه علامه طباطبایی.

- فوکویاما، فرانسیس . ۱۳۷۹. **پایان نظم سرمایه اجتماعی و حفظ آن**. مترجم: غلامعباس توسلی. تهران. جامعه ایرانیان.

- گلابی، فاطمه . ۱۳۸۳. **نقش اعتماد اجتماعی در امر توسعه با تأکید بر عملکرد و نقش سوراخهای اسلامی (مطالعه موردی استان آذربایجان شرقی)**. مقطع فوق لیسانس. دانشکده علوم اجتماعی تهران.

- محسنی تبریزی، علیرضا. ۱۳۸۶. **طرح تدوین ماتریس‌های جامع تحقیقاتی و فرا تحلیل پژوهش‌های انجام شده در باب سوء مصرف مواد مخدر در دو دهه گذشته**. جلد دوم مبانی نظری و تجربی. مؤسسه داریوش. دانشگاه علوم تربیتی و توان بخشی.

- ولکاک، مایکل، دیپانارایان . ۱۳۸۴. **سرمایه اجتماعی و طبقات آن برای نظریه توسعه، پژوهش و سیاست گذاری در تاجیکستان، کیان. سرمایه اجتماعی. اعتماد، دموکراسی و توسعه**. ترجمه: افشین خاکباز و حسن پویان. تهران. نشر شیرازه.

- Bourdieu, P. "The Forms of Capital" in Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education. Ed. J.G. Richardson, New York. Greanwood: ۱۹۸۵. pp. ۲۴۱-۲۵۸.

- Burt, Ronald. "The Social Structure of Competition. " Pp. ۶۵-۱۰۳. ۱۹۹۳ in Explorations in Economic Sociology, edited by Richard Swedberg. New York: Russell Sage Foundation

- Fukuyama, Francis. "Social Capital and Civil Society". ۱۹۹۹ is Accessible at <http://www.prospect.org/print/V4/13/Putnam-r.html>
- Kassa, S. "Measurement of Quality of Life in Clinical Trials" ontology
- Oliver, J., Huxley, P., Bridgess, K. & Mohammad, H. Quality of Life and Mental Health Services; New York. Rutledge: ۱۹۹۲.
- Portes, A. Social capital: its origins and applications in modern sociology". Annual Review of Sociology. vol. ۲۴. pp. ۱-۲۴: ۱۹۹۸.
- Putnam, R. (۲۰۰۰). Bowling Alone: the Collapse and Revival of American Community, Simon and Schuster, New York.
- Wikipedia (۲۰۰۷). Robert Putnam. [http://en.wikipedia.org/wiki/Robert putnam](http://en.wikipedia.org/wiki/Robert_putnam).